

УДК 329.1/.6-043.86(477)(1-32)

DOI: 10.24144/2218-5348.2019.1-2(19-20).83-110

Шелемба Михайло,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій

Шелемба Марта,
кандидат політичних наук,
викладач кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ТИПОВІ ТА ДЕВІАНТНІ РЕГІОНИ У КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ

У статті досліджується типовість / девіантність регіонів у контексті еволюції української партійної системи впродовж парламентських та місцевих електоральних циклів. Дослідження зазначеного показника здійснено за допомогою обчислення евклідової відстані, запропонованої Р. Туровським.

Окреслено існуючі типології регіонів залежно від типовості / девіантності, а також запропоновано визначення регіонально девіантних регіонів. Здійснено аналіз регіонів за вказаною ознакою на основі результатів парламентських виборів (1998 р., 2002 р., 2006 р., 2012 р., 2014 р.) та виборів до органів місцевого самоврядування (2010 р., 2015 р.).

Ключові слова: партійна система, політична партія, типові / девіантні регіони, евклідова відстань.

The study investigates typical / deviant regions in the context of the evolution of the Ukrainian party system supporting parliamentary and local electoral cycles. The study of this indicator was achieved to examine the Euclidean model.

It is indicated that the results of the 1998 parliamentary elections highlight the development of a party system that allows for opposition atypical regions. The distance at this time was an ideological struggle, and in the past has constantly dispersed in the vector "east-west". The description describes that for the results of the 2002 parliamentary elections, there is a transition from the ideological component of opposition in the electoral space to the component structure / opposition of the ruling political forces. A Euclidean survey of the 2006 election results, showing that what happens in the party system survey, using the factors used, using regional authorities in the area, and so on. According to the results of the 2012 parliamentary elections, the level of the national party system exists only

once, when a formal functional system of the party system is used, the political party on a large scale is represented in different regions. Research on the results of the 2014 parliamentary elections has shown, having reconciled a significant split of electoral preferences in your vinyl class of small party systems. This tendency was in opposition to a certain growth of the national party system in Ukraine.

Keywords: *party system, political party, typical / deviant regions, Euclidean distance.*

Постановка проблеми. Процес рівномірності (однорідності) підтримки політичних партій у регіонах у період виборів на різних рівнях визначає ступінь націоналізації політичних акторів загальнодержавну націоналізацію партійної системи. Тому націоналізація партійної системи країни залежить від типу поведінки регіонів під час тих чи інших виборів. У наукових джерелах зазначається: важливими ідентифікаторами такої поведінки є типовість, яка обумовлює те, що регіони (населення) демонструють схожі тенденції в голосуванні, як і вся країна, або ж нетиповість (девіантність), що передбачає певні розколи у голосуванні порівняно із загальнодержавними трендами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання типовості/девіантності регіонів досліджувались авторами на теоретичному (в працях С. Мейнверінга і Т. Скаллі, Р. Хармела, Л. Свазенда, І. Григор'єва, Ф. Васселаї, Д. Карамані, Р. Туровського), емпіричному (в працях Д. Карамані, Д. Бошлера, В. Емануеле, Дж. Тіеманна, Р. Туровського, Г. Голосова, І. Григор'єва, Ю. Якименка, Ю. Остапця) рівнях. Незважаючи на існування певних напрацювань у цій сфері дослідження, на сучасному етапі існує потреба визначення типовості/девіантності електоральної підтримки на регіональному та загальнонаціональному рівнях.

Мета статті – охарактеризувати типові/девіантні регіони в контексті розвитку партійної системи України. Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання:

- 1) вивчення теоретико-методологічних основ типовості / девіантності електоральної поведінки;
- 2) обчислення рівня евклідової відстані упродовж парламентських та місцевих електоральних циклів 1994–2015 рр.
- 3) визначення чинників, що впливають на рівень типовості та девіантності регіонів.

Результати дослідження. Аналіз поділу регіонів на типові й девіантні під час виборів у контексті фактичних результатів націоналізації партійної системи країни в наукових колах здійснюється переважно із використанням параметричного показника евклідової відстані. Зміст такого показника ґрунтовно визначив Р. Туровський [4, с.172]. Вчений стверджує, що

евклідова відстань демонструє відмінності в електоральній підтримці на рівні кожного з регіонів та країни загалом, політичні партії демонструють той або інший рівень націоналізації, а регіони – типовість чи нетиповість голосування за цих політичних акторів. На такому твердженні й побудований підхід, який на основі типологізації регіонів дає змогу доповнити вивчення націоналізації партійної системи. Досліджуваний показник визначається за відповідною формулою [4, с. 172].

Для методологічного обґрунтування аналітичної роботи важливо встановити критерії оцінки показника. Аналіз теоретично-методологічних та емпіричних матеріалів засвідчує, що за умов низького значення показника (менше 1) спостерігається типовість голосування в регіонах, і регіони зараховують до категорії типових [4, с.172]. За умов високого значення показника (понад 1) існує нетипове (девіантне) голосування, а регіони вважають нетиповими. Сформувалась певна наукова традиція класифікувати ці регіони за класами: опозиційні (регіон голосує проти провладних політичних партій), лояльні (конформістські) – спостерігається висока громадська активність на виборах, регіон залежить від влади, провладної партії, не демонструє опозиційного спротиву тощо; сепаратистські (регіони вважаються слабо інтегрованими в умови політичного простору країни, мають електоральні переваги стосовно підтримки вузькорегіональних політичних сил, можуть створювати сепаратистську загрозу для держави). У такій категорії пропонуємо використовувати також регіональну девіантність, що передбачає електоральну підтримку вузькорегіональних політичних сил, які не становлять загрози національній безпеці, але спрямовані на реалізацію інтересів певних регіональних політиків. На підставі зазначеного ми розробили класифікацію типів регіонів країни відповідно до характеру типовості / девіантності електоральної підтримки політичних партій під час виборчих процесів (табл. 1). У нашій класифікації визначено існуючі типології регіонів залежно від вказаної ознаки, а також запропоновано встановлення регіонально девіантних регіонів.

Практика дослідження евклідової відстані регіонів та її зіставлення зі станом націоналізації набуває поширення у РФ. У розширення методології, та створення картини девіантних і типових регіонів країни вагомий внесок зробив Р. Туровський.

Ця проблематика висвітлена у статті Ю. Остапця та Р. Манайло-Приходько, які оцінили евклідову відстань регіонів за результатами парламентських виборів 1998–2014 рр. в Україні [1]. У рамках нашого дослідження зіставимо результати націоналізації партійної системи й евклідової відстані регіонів згідно з результатами парламентських і місцевих виборів за 1998–2015 рр.

Таблиця 1

**Класифікація типів регіонів країни залежно від характеру типовості /
девіантності електоральної підтримки політичних партій під час
виборчих процесів**

За ставленням до влади	Електоральні уподобання	
	Типові	Девіантні
Лояльні	Лояльно типові (стандартна лояльність електоральної підтримки провладних політичних сил)	Лояльно девіантні (висока електоральна підтримка провладних політичних сил)
Опозиційні	Опозиційно типові (стандартна опозиційність електоральної підтримки провладних політичних сил)	Опозиційно девіантні (висока електоральна підтримка опозиційних політичних сил)
Нейтральні		Регіонально девіантні (висока електоральна підтримка вузькорегіональних політичних сил, які не становлять загрози національній безпеці, але спрямовані на реалізацію інтересів певних регіональних політиків)

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 1998 р. наведена у таблиці 2.

Як засвідчують дані, у 1998 р. в Україні було виокремлено: шість нетипових регіонів у розрізі електоральної участі у формуванні партійної системи.

Дніпропетровська область виявила високоопозиційну девіантність, підтримавши ВО «Громада» (так звана регіональна політична сила), яке очолював П. Лазаренко. Під час парламентських виборів 1998 р. партія позиціонувала себе як опозиційна до влади. Підтримка цієї партії в регіоні пов'язана з дією фактора централізму. Політики ВО «Громада», як і його очільник (П. Лазаренко), походили з Дніпропетровської області. Фактично цей регіон не може вважатись опозиційним. Електоральна підтримка пов'язана радше з впливом окремих політиків зазначеної політичної сили, частковим використанням ресурсів регіональної влади на рівні території.

Таблиця 2

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 1998 р.

Регіон (область)	Евклідова відстань	Характер поведінки регіону
1	2	3
I. Типові		
Вінницька	0,56	Помірна електоральна підтримка провладного курсу, лівої ідеології
Волинська	0,79	Підтримка правоцентристської ідеології, близька до нетипової через високу підтримку правоцентристів
Донецька	0,74	Достатньо висока підтримка лівої ідеології, типова для регіону, лояльність до провладного курсу. Високе значення евклідової відстані (близьке до нетипового) засвідчує про вплив фактору центризму представників лівих політичних сил у регіоні, лояльність до лівої ідеології та провладного курсу
Житомирська	0,37	Помірна підтримка лівої ідеології, спостерігається підтримка правоцентристської ідеології
Запорізька	0,43	Достатньо висока підтримка лівої ідеології, типова для регіону, простежується певна підтримка правоцентристської ідеології
Київська	0,34	Переважає підтримка лівої ідеології, існує помірна підтримка правоцентристської ідеології
Кіровоградська	0,42	Переважає підтримка лівої ідеології, спостерігається помірна підтримка правоцентристської ідеології
Луганська	0,97	Велика підтримка лівої ідеології, типова для регіону. Високе значення евклідової відстані засвідчує про вплив фактора центризму представників лівих політичних сил у регіоні. Значення, близьке до нетипового через високу лояльність до лівої ідеології та провладного курсу
Миколаївська	0,60	Висока підтримка лівої ідеології, типова для регіону, існує помірна підтримка правоцентристської ідеології
Одеська	0,37	Достатньо висока підтримка лівої ідеології, типова для регіону; існує помірне підтримання правоцентристської ідеології
Полтавська	0,52	Значна підтримка лівої ідеології, типова для регіону; спостерігається помірна підтримка правоцентристської ідеології
Сумська	0,70	Значна підтримка лівої ідеології, типова для регіону; простежується помірна підтримка правоцентристської ідеології
Харківська	0,54	Переважає підтримка лівої ідеології, типова для регіону
Херсонська.	0,43	Переважає підтримка лівої ідеології, типова для регіону

Хмельницька.	0,51	Висока підтримка лівої ідеології, помірна підтримка правоцентристської ідеології
Черкаська	0,60	Значна підтримка лівої ідеології; помірна підтримка правоцентристської ідеології
Чернівецька	0,41	Середній рівень електоральної підтримки провладного курсу, лівої ідеології, помірна підтримка правоцентристської ідеології
Чернігівська	0,50	Велика підтримка лівої ідеології; помірна підтримка правоцентристської ідеології
м. Київ	0,56	Середній рівень електоральної підтримки провладного курсу, лівої ідеології, помірна підтримка правоцентристської ідеології
АР Крим	0,75	Переважає підтримка лівої ідеології, типова для регіону. Значення близьке до нетипового через високу лояльність до лівої ідеології та провладного курсу
м. Севастополь	0,91	Переважає підтримка лівої ідеології, типова для регіону. Значення близьке до нетипового внаслідок високої лояльності до лівої ідеології та провладного курсу
II. Нетипові		
Дніпропетровська обл.	1,18	Висока підтримка лівої ідеології, типова для регіону; спостерігається помірна підтримка правоцентристської ідеології. Нетипове підтримання регіональної партії – ВО «Громада», що одержала найвищу підтримку в цьому регіоні. Опозиційна девіантність
Закарпатська	1,24	Нетипова для регіону підтримка політичної партії, що лобіює інтереси бізнесу, лояльна девіантність регіону, яка проявляється у підтримці партії провладного курсу
Івано-Франківська	1,35	Опозиційна девіантність регіону, підтримка провладного курсу
Львівська	1,27	Опозиційна девіантність регіону, підтримання провладного курсу
Рівненська	1,02	Опозиційна девіантність регіону, підтримка провладного курсу
Тернопільська	1,30	Опозиційна девіантність регіону, підтримання провладного курсу
Націоналізація партійної системи за 1998 р.	Пдм = 0,637. Пгг = 0,4*	

*Довідка: так Пдм – індекс націоналізації партійної системи за методологічним підходом М. Джонса і С. Мейнверінга; Пгг – індекс націоналізації партійної системи за методологічним підходом Г. Голосова.

Лояльну девіантність під час цих парламентських виборів виявила Закарпатська область, оскільки продемонструвала високу електоральну підтримку провладної політичної сили, що лобіює інтереси бізнесу. В цьому

випадку, як засвідчують матеріали досліджень, можна акцентувати на ймовірності використання адміністративного ресурсу. Адже очільники політичної партії – В. Медведчук, Л. Кравчук, В. Онопенко – вагомо впливали на рівень різних органів управління, користуючись сталими зв'язками. Унаслідок високої підтримки в Закарпатській області політична сила отримала у 1998 р. місце в парламенті.

Чотири області Західного регіону (Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська) опинились у складі нетипових електоральних регіонів через опозиційну девіантність. Вони продемонстрували опозиційність до провладного курсу. В цьому разі вирішальною була ідеологічна складова, і така ситуація, з нашого погляду, найхарактерніша для регіонів, аніж підтримка електоратом Закарпатської області провладної партії.

Типові регіони у 21 контексті електоральної участі в партієтворенні. Серед цих регіонів можна виокремити: регіони, що демонструють електоральну поведінку, близьку до нетипової: 1) Донецька, Луганська області, Автономна Республіка Крим, м. Севастополь, де спостерігається достатньо висока підтримка лівої ідеології, типова для регіону. Високе значення евклідової відстані засвідчує вплив фактора централізму представників лівих політичних сил у регіоні. Значення, близьке до нетипового, у цих регіонах пов'язане з високою лояльністю до лівої ідеології та провладного курсу; 2) Волинська область, яка характеризується підтримкою правоцентристської ідеології, близької до нетипової через високу підтримку правоцентристів (НРУ);

– регіони, що демонструють помірну електоральну поведінку провладного курсу, лівої ідеології (Вінницька область);

– регіони, котрі виявляють помірну підтримку лівої ідеології, правоцентристської ідеології (Житомирська область);

– регіони, яким притаманна підтримка лівої ідеології, певна підтримка правоцентристської ідеології (Запорізька, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, м. Київ);

– регіони, що засвідчили підтримку лівої ідеології, типової для регіону (Харківська, Херсонська).

Процес структуризації партійної системи, продемонстрований середнім рівнем націоналізації (табл. 2), спричинив, на нашу думку, появу опозиційних нетипових регіонів.

Чотири області західного макрорегіону визначили фактичну підтримку правоцентристської політичної сили, що була ідеологічним суперником традиційних для 1998 р. лівих політичних сил. Відтак у цей

період відбувалася ідеологічна боротьба, а в країні спостерігався розкол за вектором «схід-захід». Відбувалося формування національно орієнтованого електорату в рамках названих регіонів.

Електорат регіону Центральної України (Дніпропетровська область) формально вирізнявся опозиційною нетиповістю, але більшою мірою можна зауважити початок практики використання впливу на виборчий процес певних політиків у межах території.

Існував лояльний нетиповий регіон (Закарпатська область), що продемонстрував підтримку провладної партії антинаціонального спрямування. У регіоні під час виборів використовувались адміністративні ресурси, вплив окремих політиків, близьких до влади.

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 2002 р. наведена в таблиці 3.

Таблиця 3

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 2002 р.

Регіон (область)	Евклідова відстань	Характер поведінки регіону
1	2	3
1. Типові		
Вінницька	0,75	Підтримка проєвропейських національно орієнтованих політичних сил, помірна електоральна підтримка лівої ідеології
Дніпропетровська.	0,80	Висока підтримка лівої ідеології, типова для регіону, середній рівень підтримки провладних політичних сил
Житомирська	0,19	Підтримка проєвропейських національно орієнтованих політичних сил, помірна електоральна підтримка лівої ідеології, незначна підтримка провладних партій
Закарпатська	0,8	Підтримка проєвропейської національно орієнтованої політичної сили, близька до нетипової, певна підтримка політичної сили, близької до владного курсу
Запорізька	0,84	Висока підтримка лівої ідеології, типова для регіону, середній рівень підтримки провладних політичних сил
Київська	0,43	Переважає підтримка проєвропейських національно орієнтованих політичних сил
Кіровоградська	0,60	Переважає підтримка лівої ідеології, помірна підтримка провладної політичної сили та національно орієнтованих політичних сил
Миколаївська	0,79	Домінує типова підтримка лівих політичних сил; достатньо вагома підтримка провладних політичних сил

Одеська	0,70	Переважає типова підтримка лівих політичних сил; починає формуватись орієнтир на підтримку провладних політичних сил
Полтавська	0,89	Домінує підтримка лівої ідеології, спостерігається помірною підтримка національно орієнтованих політичних сил, невелика підтримка провладних політичних сил
Сумська	0,45	Переважає підтримка лівої ідеології; простежується помірною підтримка національно орієнтованих політичних сил та провладних політичних сил
Харківська	0,83	Має перевагу підтримка лівих політичних сил; починає формуватись орієнтир на підтримку провладних політичних сил
Херсонська	0,65	Переважає підтримка лівої ідеології, типова для регіону, з'являється також орієнтир на підтримку національно орієнтованих політичних сил та провладних сил
Хмельницька	0,55	Переважає підтримка проєвропейських національно орієнтованих політичних сил
Черкаська	0,6	Має перевагу підтримання проєвропейських національно орієнтованих політичних сил; спостерігається помірною електоральна підтримка лівої ідеології, незначна підтримка провладних партій
Чернівецька.	0,99	Підтримка проєвропейської національно орієнтованої політичної сили, близька до нетипової, певна опозиційність до провладного курсу
Чернігівська	0,36	Рівномірно помірною підтримка проєвропейських політичних сил та сил лівої ідеології; існує помірною підтримка провладних партій
м. Київ	0,69	Високий рівень електоральної підтримки проєвропейських національно орієнтованих політичних сил
АР Крим	0,87	Переважає підтримання лівої ідеології, типова для регіону; з'являється також орієнтир на підтримку національно орієнтованих політичних сил та провладних сил
2. Нетипові		
Донецька	1.29	Лояльна девіантність, підтримка провладного руху, лівих сил, які також лояльні до провладного курсу. Переважає підтримка провладної партії через дію фактора центризму (багато представників провладної партії походили з Донбасу, мали там бізнес-інтереси, керували промисловістю напряму й опосередковано), ймовірність використання адміністративного ресурсу; існувала підтримка лівої ідеології, яка поступилася першій політичній силі за рівнем голосів
Луганська.	1.08	Лояльна девіантність, підтримка провладного руху, лівих сил, які також лояльні до провладного курсу. Переважає типова підтримка лівих політичних сил,

		починає формуватись орієнтир на підтримку провладних політичних сил
Івано-Франківська	2,31	Опозиційна девіантність регіону, підтримка провладного курсу, підтримка проєвропейських національно орієнтованих політичних сил
Львівська	1,72	Опозиційна девіантність регіону, підтримка провладного курсу, підтримка проєвропейських національно орієнтованих політичних сил
Рівненська	1,29	Опозиційна девіантність регіону, підтримка провладного курсу та проєвропейських національно орієнтованих політичних сил
Тернопільська	1,93	Опозиційна девіантність регіону, підтримка провладного курсу й проєвропейських національно орієнтованих політичних сил
Волинська.	1,42	Опозиційна девіантність регіону, підтримка провладного курсу та проєвропейських національно орієнтованих політичних сил
м. Севастополь	1,01	Лояльна девіантність, підтримка провладного руху, лівих сил, які також лояльні до провладного курсу. Переважає підтримка лівої ідеології, типова для регіону, з'являється орієнтир на підтримання провладних сил, незначна підтримка національно орієнтованих політичних сил
Націоналізація партійної системи за 2002 р.	Пдм = 0,612. Пгг = 0,493*	

*Довідка: так Пдм – індекс націоналізації партійної системи за методологічним підходом М. Джонса і С. Мейнверінга; Пгг – індекс націоналізації партійної системи за методологічним підходом Г. Голосова.

За результатами парламентських виборів 2002 р. було виокремлено:

Вісім нетипових регіонів у розрізі електоральної участі у формуванні партійної системи: Донецька, Луганська області та м. Севастополь виявили високу лояльну девіантність, підтримку провладного руху, лівих сил, які також лояльні до провладного курсу. Причому Донецька область, яка вважалась типовим регіоном, що підтримує ліву ідеологію, продемонструвала стрімке зростання прихильності до влади, провладних політичних сил. З огляду на фактор центрizmu (концентрація політиків провладних політичних сил в регіоні) й використання адміністративного ресурсу, було забезпечено високий рівень нетиповості підтримки (або її надвисокого рівня).

Нетиповим, з нашого погляду, видається те, що електорат Донецької області швидко зміг відмовитись від ідеологічних орієнтирів і почати активно підтримувати провладні політичні сили без певного ідеологічного фундаменту.

П'ять областей Західної України (Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Волинська області) вирізняються опозиційною

девіантністю електоральної поведінки, підтримкою провладного курсу, підтримкою проєвропейських, національно орієнтованих політичних сил (ВБ ПП «Блок Віктора Ющенка «Наша Україна», ВБ ПП «Виборчий блок Юлії Тимошенко»).

Як справедливо зазначають Ю. Остапець та Р. Манайло-Приходько, з 2002 р. в Україні почали зникати ідеологічні протистояння в електоральному просторі. Їх замінила у випадку названих п'яти областей Західної України розбіжність або протистояння стосовно правлячої влади.

Існувало 19 типових регіонів у рамках електоральної участі в партієтворенні країни:

– Вінницька та Чернігівська області – з підтримкою проєвропейських, національно орієнтованих політичних сил, помірною електоральною підтримкою лівої ідеології. Щодо цих двох регіонів спостерігаємо зміну електоральної прихильності, оскільки під час попередніх парламентських виборів їх виборці надавали більшу перевагу комуністам;

– Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Харківська – з підтримкою лівої ідеології, типової для регіонів, і провладних політичних сил. У цих регіонах починає формуватися орієнтир на підтримку провладних партій, практикується використання адміністративного ресурсу;

– Житомирська, Черкаська, Хмельницька області – з переважною підтримкою проєвропейських, національно орієнтованих політичних сил, лівої ідеології, провладних політичних сил. Тут простежується зміна електоральної прихильності від підтримки лівих на попередніх парламентських виборах до переважання в голосуванні за національно орієнтовані опозиційні партії;

– Закарпатська область – із підтримкою проєвропейської національно орієнтованої політичної сили, близької до нетипової, певною підтримкою провладної політичної сили. Національно орієнтовані опозиційні сили тут змогли під час виборчої кампанії в 2002 р. здобути прихильність виборців регіону і змінити електоральний орієнтир попередніх виборів на провладний курс;

– Київська, Чернівецька області, м. Київ – з переважанням підтримки проєвропейських, національно орієнтованих політичних сил;

– Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Херсонська області, Автономна Республіка Крим орієнтовані переважно на підтримку лівої ідеології, помірну підтримку провладної політичної сили та національно орієнтованих політичних сил.

Досліджуючи процес структуризації партійної системи, продемонстрований середнім рівнем націоналізації, який частково зріс за результатами парламентських виборів в Україні в 2002 р. порівняно з 1998 р., спостерігаємо існування:

1. Опозиційних нетипових регіонів (як уже згадувалось, п'ять областей Західного регіону), орієнтованих на протистояння стосовно правлячої влади. У 2002 р. відбувся перехід від ідеологічної складової протистояння в електоральному просторі до складової підтримки / протистояння провладних політичних сил. У цьому випадку провладними були антиєвропейські політичні партії, проросійські, спрямовані на підтримання діючої влади, бізнес-інтересів певних груп або осіб.

2. Лояльних нетипових регіонів (Донецька, Луганська області, м. Севастополь), що демонструють підтримку провладного руху, лівих сил, які також лояльні до провладного курсу. Тут у процесі виборів для забезпечення високої підтримки використовувались адміністративні ресурси, вплив окремих політиків, близьких до влади.

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 2006 р. наведена у таблиці 4.

Таблиця 4

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 2006 р.

Регіон (область)	Евклідова відстань	Характер поведінки регіону
1. Типові		
Дніпропетровська	0,65	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади, певна підтримка демократичної, проєвропейської політичної сили з огляду на фактор центрризму (Ю. Тимошенко –лідер Блоку Юлії Тимошенко проживає у Дніпропетровську)
Житомирська	0,59	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Закарпатська	0,69	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Запорізька	0,90	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади
Кіровоградська	0,60	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Миколаївська	0,84	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади
Одеська	0,79	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади
Полтавська	0,54	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу

Сумська.	0,92	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Харківська	0,87	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади
Херсонська	0,37	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади
Хмельницька .	0,98	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Чернівецька.	0,92	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Чернігівська	0,81	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
м. Київ	0,99	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
2. Нетипові		
Донецька.	1,87	Опозиційна девіантність регіону, підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади
Луганська	1,72	Опозиційна девіантність регіону, підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади
Івано-Франківська	1,65	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Львівська	1,47	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Рівненська.	1,10	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Тернопільська	1,46	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Волинська	1,34	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Київська	1,18	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Вінницька.	1,05	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
Черкаська	1,03	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу
АР Крим	1,16	Опозиційна девіантність регіону, підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади

м. Севастополь	1,46	Опозиційна девіантність регіону, підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади
Націоналізація партійної системи за 2006 р.	Пдм = 0,641. Пгг = 0,5402. IPNrg + IPNcnt + IPNloc = IPNc = (1,025 + 0,06 + 1,409) / 3 = 0,831.*	

*Довідка: Пдм – індекс націоналізації партійної системи відповідно до методологічного підходу М. Джонса і С. Мейнверінга; Пгг - індекс націоналізації партійної системи згідно з методологічним підходом Г. Голосова; IPNc – індекс націоналізації партійної системи за авторським методологічним підходом; IPNrg - націоналізація партій за результатами парламентських виборів у регіонах; IPNcnt - націоналізація партій за кандидатами від політичних партій у регіонах; IPNloc - націоналізація партій за результатами виборів до органів місцевого самоврядування

Аналіз стану типовості / девіантності регіонів за результатами парламентських виборів 2006 р. дав змогу дійти висновку, щов Україні електоральна поведінка регіонів за результатами парламентських виборів 2006 р. була структурованішою з огляду на покращення структуризації партійної системи. Серед нетипових регіонів можна виокремити: вісім областей, які засвідчують лояльну девіантність електоральної поведінки, підтримку провладного демократичного, проєвропейського курсу. Це 5 традиційних областей Західного регіону, Київська, Вінницька та Черкаська області. Зміна політичних орієнтирів виборців останніх трьох областей була забезпечена ефективною передвиборчою кампанією політичних сил вказаного напрямку. Чотири регіони вирізнялись опозиційною девіантністю електоральної поведінки, підтримкою євроскептицизму, регіоналізму, опозицією до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади. Попри типову електоральну поведінку цих територій, дуже високий рівень підтримки названої політичної сили засвідчує вплив фактора центризму, використання впливу регіональної влади на місцях та ін.

Дані таблиці 4 дають змогу з-поміж типових регіонів за результатами парламентських виборів 2006 р. виокремити такі: регіон, де переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, існує опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади, певна підтримка демократичної, проєвропейської політичної сили з огляду на фактор центризму (Дніпропетровська область); регіони, в яких переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу (м. Київ, Житомирська, Закарпатська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська області). У трьох останніх регіонах ситуація під час виборів дещо змінилась, оскільки раніше електорат здебільшого підтримував ліву ідеологію. На це великою мірою вплинули зміни часу, політичного режиму тощо;

– регіони, у котрих переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади. Це – Запорізька, Миколаївська, Одеська, Харківська, Херсонська області.

Такі електоральні уподобання загалом були типовими для цих регіонів у 2006 р. Структуризація партійної системи за результатами парламентських виборів вплинула часткову зміну рівня націоналізації партійної системи України.

Типовість / девіантність регіонів за результатами місцевих виборів 2006 р. подана у таблиці 5.

Таблиця 5

Типовість / девіантність регіонів за результатами місцевих виборів 2006 р.

Регіон (область)	Евклідова відстань	Характер поведінки регіону
1	2	3
1. Типові		
Вінницька.	0,62	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП
Дніпропетровська	0,64	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади, певна підтримка демократичної, проєвропейської політичної сили з огляду на фактор центризму (Ю. Тимошенко – лідер Блоку Юлії Тимошенко – проживає у Дніпропетровську), підтримка регіональної партії – Блок Лазаренка; СП
Житомирська	0,37	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП
Закарпатська	0,49	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП
Запорізька	0,76	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади; СП
Київська	0,79	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП (за меншого рівня підтримки)
Кіровоградська	0,50	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП
Львівська	0,64	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП (за меншого рівня підтримки)
Миколаївська	0,77	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади; СП
Одеська	0,70	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади; СП
Полтавська	0,30	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП
Рівненська	0,76	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП (за меншого рівня підтримки)

Сумська	0,57	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП
Тернопільська	0,92	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП (за меншого рівня підтримки)
Харківська	0,94	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади; СП
Херсонська	0,38	Переважає підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади; СП
Хмельницька	0,64	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП
Черкаська	0,62	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП (за меншого рівня підтримки)
Чернівецька	0,44	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП (за меншого рівня підтримки)
Чернігівська	0,45	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП (за меншого рівня підтримки)
м. Київ	0,74	Переважає підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП (за меншого рівня підтримки)
2. Нетипові		
Донецька	1,66	Опозиційна девіантність регіону, підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади; СП
Луганська	2,05	Опозиційна девіантність регіону, підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади; СП
Івано-Франківська	1,09	Лояльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП
Волинська	1,)	Лояльна девіантність регіону, підтримка провладного демократичного, проєвропейського курсу; СП
АР Крим	1,36	Опозиційна девіантність регіону, підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади; переважання підтримки регіональної партії (за Януковича); СП
м. Севастополь	1,06	Опозиційна девіантність регіону, підтримка євроскептицизму, регіоналізму, опозиція до діючої проєвропейської національно орієнтованої влади; СП*
Націоналізація партійної системи за місцевими виборами 2006 р.	IPNloc = 1,409*	

*Довідка: IPNloc –індекс націоналізації партій за результатами виборів до органів місцевого самоврядування; СП – орієнтер електоральної поведінки збігається з парламентськими виборами.

Аналізуючи дані, доходимо висновку: – поділ регіонів України за ступенем типовості електоральної поведінки за парламентськими та місцевими виборами в Україні 2006 р. збігався, що великою мірою пов'язане з відповідністю у часі проведення двох виборчих кампаній; –за результатами двох виборів (парламентських та місцевих) 2006 р. найбільша девіантність електоральної поведінки спостерігалася у Донецькій та Луганській областях.

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 2012 р. наведена у таблиці 6.

Таблиця 6

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 2012 р.

Регіон (область)	Евклідова відстань	Характер поведінки регіону
1	2	3
1. Типові		
Вінницька	0,87	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади
Волинська	0,89	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади
Дніпропетровська	0,45	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Житомирська	0,51	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Закарпатська	0,39	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Запорізька	0,68	Переважає підтримка провладної проросійської партії, що типово для регіону
Київська	0,61	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Кіровоградська	0,32	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Миколаївська	0,59	Переважає підтримка провладної проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил

Одеська	0,66	Переважає підтримка провладної проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил
Полтавська	0,89	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Рівненська	0,76	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Сумська	0,54	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Харківська	0,67	Переважає підтримка провладної проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил
Херсонська	0,45	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Хмельницька	0,64	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Черкаська	0,64	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Чернівецька	0,71	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
Чернігівська	0,57	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії
м. Київ	0,96	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії

2. Нетипові

Донецька	1,59	Лояльна девіантність регіону, підтримка провладної проросійської партії
Луганська	1,40	Лояльна девіантність регіону, підтримка провладної проросійської партії
Івано-Франківська	1,41	Опозиційна девіантність регіону, підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади

Львівська	1,49	Опозиційна девіантність регіону, підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади
Тернопільська	1,33	Опозиційна девіантність регіону, підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади
АР Крим	1,06	Лояльна девіантність регіону, підтримка провладної проросійської партії, певна підтримка демократичних сил
м. Севастополь	1,24	Лояльна девіантність регіону, підтримка провладної проросійської партії
Націоналізація партійної системи за 2012 р.	Пдм = 0,691. Пгг = 0,6. IPNrg + IPNcnt + IPNloc = IPNc = (0,7192 + 0,0685 + 1,001) / 3 = 0,596.*	

* Довідка: Пдм – індекс націоналізації партійної системи згідно з методологічним підходом М. Джонса і С. Мейнверінга; Пгг – індекс націоналізації партійної системи відповідно до методологічного підходу Г. Голосова; IPNc – індекс націоналізації партійної системи за авторським методологічним підходом; IPNrg – індекс націоналізації партій за результатами парламентських виборів у регіонах; IPNcnt – індекс націоналізації партій за кандидатами від політичних партій в регіонах; IPNloc – індекс націоналізації партій за результатами виборів до органів місцевого самоврядування

За даними розрахунків можемо констатувати, що результати парламентських виборів 2012 р. виявили існування:

1. Чотирьох регіонів, які характеризувались лояльною девіантністю електоральної поведінки, підтримкою провладної проросійської партії. Зазначимо також, що один з цих регіонів (Автономна Республіка Крим) вирізняється середнім рівнем підтримки демократичних сил (ПП ВО «Батьківщина»). Підтримка проросійських сил є типовою для цих регіонів, але такий її високий рівень пов'язаний з масштабним використанням адміністративного ресурсу в регіонах.

2. Трьох регіонів Західної України, які вирізнялись опозиційною девіантністю електоральної поведінки, підтримкою демократичного, проєвропейського курсу, опозиційністю до діючої проросійської влади. Це характерно для Західної України, але через масове використання адміністративного ресурсу скоротилась кількість регіонів, що в минулому вирізнялись масштабною підтримкою демократичних національних сил у державі.

3. Двох регіонів, які переважно підтримали демократичний, проєвропейський курс, виявивши опозиційність до діючої проросійської влади (Вінницька та Волинська області). Така електоральна орієнтація достатньо типова для цих регіонів, оскільки на попередніх парламентських та місцевих виборах 2006 р. вони засвідчили аналогічну підтримку демократичного курсу країни.

4. Регіонів 16, які продемонстрували переважну підтримку демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, певну підтримку провладної партії. Останнє великою

мірою пов'язане з використанням адміністративного ресурсу, який був тоді акумульований у влади.

5. Регіону, де переважає підтримка провладної проросійської партії, що типово для регіону (Запорізька область). Порівняно з попередніми виборами електоральна поведінка регіону не змінилась.

6. Трьох регіонів (Миколаївська, Одеська, Харківська області), які засвідчили переважну підтримку провладної проросійської партії, певну підтримку демократичних, проєвропейських сил. Те, що в цих регіонах спостерігається середній рівень підтримки демократичних, проєвропейських сил, підтверджує певні зміни в електоральних перевагах населення, незважаючи на масштабне використання адміністративного ресурсу.

Як засвідчують дані, рівень націоналізації партійної системи показує невелике зростання, пов'язане з формальною стабілізацією партійної системи країни, курсом політичних партій на більш масштабне представлення у межах всіх регіонів.

Типовість / девіантність регіонів за результатами місцевих виборів 2010 р. подана у таблиці 7. Результати дослідження свідчать що під час місцевих виборів в Україні 2010 р. існували два регіони з лояльно девіантною електоральною поведінкою з підтримки проросійських партій. Це – Донецька та Луганська області. У процесі парламентських виборів їх поведінка була схожою. П'ять регіонів Західної України та м. Київ вирізнялись опозиційною девіантністю до проросійських політичних сил, але під час парламентських виборів радикальну опозиційність демонстрували лише три західних регіони.

Усі регіони, які вирізнялись типовою підтримкою демократичних сил, почали сприяти провладній проросійській партії з огляду на використання адміністративного ресурсу.

Таблиця 7

Типовість / девіантність регіонів за результатами місцевих виборів 2010 р.

Регіон (область)	Евклідова відстань	Характер поведінки регіону
1	2	3
1. Типові		
Вінницька	0,95	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії (СП та була певна підтримка провладної партії). У рамках підтримки демократичної політичної сили виборці голосували за технічну ПП «Єдність» (очільник – експерт м. Києва О.Омельченко)
Волинська	0,94	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії (СП та існувала певна підтримка провладної партії)

Дніпропетровська	0,67	Переважає підтримка проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил (Пл)
Житомирська	0,63	Переважає підтримка проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил (Пл)
Запорізька	0,79	Переважає підтримка провладної проросійської партії, що типово для регіону (СП)
Київська	0,53	Переважає підтримка проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил (Пл)
Кіровоградська	0,66	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії (СП)
Миколаївська	0,90	Переважає підтримка проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил (СП)
Одеська	0,67	Переважає підтримка проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил (СП)
Полтавська	0,51	Переважає підтримка проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил (Пл)
Сумська.	0,57	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії (СП)
Харківська	0,58	Переважає підтримка проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил (СП)
Херсонська	0,54	Переважає підтримка проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил (Пл)
Хмельницька	0,63	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії (СП)
Черкаська	0,54	Переважає підтримка проросійської партії, існує підтримка демократичних проєвропейських сил (Пл*)
Чернівецька	0,74	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії (СП)
Чернігівська	0,59	Переважає підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади, існує підтримка провладної партії (СП)
АР Крим	0,98	Переважає підтримка провладної проросійської партії, що є типовим для регіону (СП з меншим рівнем підтримки)
м. Севастополь	0,78	Переважає підтримка провладної проросійської партії, що є типовим для регіону (СП з меншим рівнем підтримки)
2. Нетипові		
Донецька	1,7	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладної проросійської партії (СП)
Луганська	1,32	Лоаяльна девіантність регіону, підтримка провладної проросійської партії (СП)
Івано-Франківська	1,41	Опозиційна девіантність регіону, підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади (СП)

Закарпатська	1,39	Регіональна девіантність, підтримка вузькорегіональної політичної сили (Єдиний центр), підтримка провладної проросійської політичної сили (К*)
Львівська	1,92	Опозиційна девіантність регіону, підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади (СП)
Рівненська	1,07	Опозиційна девіантність регіону, підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади (СП)
Тернопільська	1,84	Опозиційна девіантність регіону, підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади (СП*)
м. Київ	1,89	Опозиційна девіантність регіону, підтримка демократичного, проєвропейського курсу, опозиційність до діючої проросійської влади (ВП*)
Націоналізація партійної системи за місцевими виборами 2010 р.	IPNloc = 1,001*	

*Довідка: IPNloc –Індекс націоналізації партій за результатами виборів до органів місцевого самоврядування; СП –орієнтир електоральної поведінки співпадає з парламентськими виборами; Пл – полярна відмінність з результатами парламентських виборів – переважна підтримка проросійської партії та існування підтримки демократичних сил; К – кардинально інший характер голосування; ВП – вищий рівень підтримки політичних сил порівняно з парламентськими виборами.

Зауважимо, що під час місцевих виборів Закарпатська область виявила регіональну девіантність, підтримавши вузькорегіональну політичну силу (Єдиний центр), яку очолював В. Балоба. Ця політична сила надала підтримку провладній проросійській політичній силі.

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 2014 р. подано у таблиці 8.

Таблиця 8

Типовість / девіантність регіонів за результатами парламентських виборів 2014 р.

Регіон (область)	Евклідова відстань	Характер поведінки регіону
1. Типові		
Вінницька	0,71	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Волинська	0,61	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Дніпропетровська	0,73	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил, середній рівень підтримки проросійського курсу, євроскептицизм
Житомирська	0,34	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Закарпатська	0,44	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил

Запорізька	0,77	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил, середній рівень підтримки проросійського курсу, євроскептицизм
Івано-Франківська	0,78	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Київська	0,40	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Кіровоградська	0,26	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Львівська	0,68	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Миколаївська	0,51	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил, середній рівень підтримки проросійського курсу, євроскептицизм
Одеська	0,75	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил, середній рівень підтримки проросійського курсу, євроскептицизм
Полтавська	0,55	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Рівненська	0,51	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Сумська	0,29	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Тернопільська	0,71	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Херсонська	0,38	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Хмельницька	0,39	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Черкаська	0,35	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Чернівецька	0,51	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
Чернігівська	0,48	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
м.Київ	0,55	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил
2. Нетипові		
Донецька	1,43	Опозиційна девіантність регіону, підтримка проросійського курсу, євроскептицизм, опозиційність до діючої влади
Луганська	1,39	Опозиційна девіантність регіону, підтримка проросійського курсу, євроскептицизм, опозиційність до діючої влади
Харківська	1,13	Опозиційна девіантність регіону, підтримка проросійського курсу, євроскептицизм, опозиційність до діючої влади
АР Крим	Виборів не було	

м. Севастополь	Виборів не було	
Націоналізація партійної системи за 2014 р.	$P_{dm} = 0,754$ $P_{gg} = 0,63$; $IPN_{rg} + IPN_{cnt} + IPN_{loc} = IPN_c = (0,831 + 0,079 + 1,018) / 3 = 0,643^*$	

* Довідка: P_{dm} – індекс націоналізації партійної системи відповідно до методологічного підходу М. Джонса і С. Мейнверінга; P_{gg} – індекс націоналізації партійної системи згідно з методологічним підходом Г. Голосова; IPN_c – індекс націоналізації партійної системи за авторським методологічним підходом; IPN_{rg} – індекс націоналізації партій за результатами парламентських виборів в регіонах; IPN_{cnt} – індекс націоналізації партій за кандидатами від політичних партій в регіонах; IPN_{loc} – індекс націоналізації партій за результатами виборів до органів місцевого самоврядування.

Відтак можемо констатувати, що в Україні за результатами парламентських виборів 2014 р. було сформовано:

1. Три регіони з опозиційною девіантністю електоральної поведінки, підтримкою проросійського курсу, євроскептицизмом, опозиційністю до діючої влади. Це Донецька, Луганська та Харківська області, населення яких упродовж тривалого періоду перебувало під впливом проросійських політиків.

2. Чотири регіони з переважанням підтримки демократичних, проєвропейських сил, середнім рівнем підтримки проросійської політичної сили, опозиційної до діючої влади (Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Одеська області).

Загалом названі регіони, крім Запорізької області, й на попередніх парламентських виборах демонстрували схожу електоральну поведінку. Зменшення підтримки проросійської політичної сили здебільшого пов'язане зі скороченням можливостей використання адміністративних ресурсів;

3. Регіони 18, що демонструють переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил. Багато з них, зважаючи на усунення можливості використання адміністративного ресурсу на користь проросійських політичних сил, виявили таку підтримку в складний для України період. Це пов'язане з тим, що розкол країни за вектором «Схід–Захід» мав штучний характер.

Попри усунення вагомого розколу електоральних уподобань, у країні під час парламентських виборів 2014 р. виникла система малих партій. Ця тенденція з'явилась на противагу певному зростанню рівня націоналізації партійної системи в Україні.

Типовість / девіантність регіонів за результатами місцевих виборів 2015 р. подана у таблиці 9.

Таблиця 9

Типовість / девіантність регіонів за результатами місцевих виборів 2015 р.

Регіон (область)	Евклідова відстань	Характер поведінки регіону
1. Типові		
Вінницька	0,44	Переважання підтримки демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)

Волинська	0,74	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Житомирська	0,38	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Запорізька	0,98	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил, вагомий рівень підтримки проросійського курсу, євроскептицизм (СП)
Івано-Франківська	0,61	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Київська	0,37	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Кіровоградська	0,47	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Львівська	0,66	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Миколаївська	0,81	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил, середній рівень підтримки проросійського курсу, євроскептицизм (СП)
Одеська	0,86	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил, середній рівень підтримки проросійського курсу, євроскептицизм (СП)
Полтавська	0,56	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Рівненська	0,65	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Сумська	0,53	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Тернопільська	0,64	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Херсонська	0,71	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Хмельницька	0,94	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Черкаська	0,75	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Чернівецька	0,39	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
Чернігівська	0,47	Переважає підтримка демократичних, проєвропейських політичних сил (СП)
2. Нетипові		
Донецька	Виборів не було	
Луганська	Виборів не було	
Дніпропетровська	1,26	Опозиційна девіантність регіону, підтримка проросійського курсу, євроскептицизм, опозиційність до діючої влади (через вплив регіональних політиків); середній рівень підтримки демократичних сил (Пл*)
Закарпатська	1,25	Регіональна девіантність, підтримка

		вужькорегіональної політичної сили (ПП «Єдиний центр»), підтримка демократичних політичних сил (СП; СМ*)
м. Київ	1,08	Лояльна девіантність, підтримка провладної політичної сили, демократичних сил (СП)
Харківська	1,46	Опозиційна девіантність регіону, підтримка проросійського курсу, євроскептицизм, опозиційність до діючої влади (через вплив регіональних політиків). Підтримка Партії «Відродження», яка представлена колишніми членами Партії регіонів (СП*)
АР Крим	Виборів не було	
м. Севастополь	Виборів не було	
Націоналізація партійної системи за місцевими виборами 2015 р.	IPNloc = 1,018*	

*Довідка: IPNloc –Індекс націоналізації партій за результатами виборів до органів місцевого самоврядування; СП – орієнтир електоральної поведінки співпадає з парламентськими виборами; Пл – полярна відмінність з результатами парламентських виборів – переважна підтримка проросійської партії та існування підтримки демократичних сил; СМ – підтримка, схожа до підтримки на попередніх місцевих виборах

Аналіз даних засвідчує, що під час місцевих виборів електоральна поведінка більшості регіонів залишалась незмінною, окрім двох областей: 1. Закарпатської; вона, як і на попередніх місцевих виборах, демонструвала підтримку вужькорегіональної політичної сили (ПП «Єдиний центр»), хоча, як і під час парламентських виборів 2014 р., засвідчувала підтримку демократичних сил; 2. Дніпропетровської; вона відрізнялась опозиційною девіантністю, підтримкою проросійського курсу, євроскептицизмом, опозиційністю до діючої влади через вплив регіональних політиків, середнім рівнем підтримки демократичних сил. Під час парламентських виборів у 2014 р. регіон переважно орієнтувався на голосування за демократичні, національні політичні партії. Щодо голосування на місцевих виборах, за цим регіоном, як підтверджують матеріали аналітичних даних, спостерігалось багато виборчих маніпуляцій, траплялися випадки підкупу виборців різними політичними силами; ті ж самі заборонені технології забезпечення електоральної підтримки, що практикували за часів В. Януковича.

Висновки. Отже, ми дійшли висновків, що за результатами парламентських виборів 1998 р. спостерігається структуризація партійної системи, з'являються опозиційно нетипові регіони. Відтак у цей період відбувалася ідеологічна боротьба, а в країні спостерігався розкол за вектором «Схід-Захід». Результати парламентських виборів 2002 р. показали, що відбувається перехід від ідеологічної складової протистояння в електоральному просторі до складової підтримки / протистояння провладних політичних сил. Дослідження евклідової відстані за результатами виборів 2006 р. засвідчило, що

відбувається збільшення структуризації партійної системи, спостерігається вплив фактора централізму, використання впливу регіональної влади на місцях та ін. Як засвідчують дані результатів парламентських виборів 2012 р., рівень націоналізації партійної системи показує невелике зростання, пов'язане з формальною стабілізацією партійної системи країни, курсом політичних партій на більш масштабне представлення у межах всіх регіонів. Дослідження результатів парламентських виборів 2014 р. підтвердило, що, попри усунення вагомого розколу електоральних уподобань, у країні виникла система малих партій. Ця тенденція з'явилась на противагу певному зростанню рівня націоналізації партійної системи в Україні.

Список використаних джерел

1. Остапеч Ю., Манайло-Приходько Р. Типові чи девіантні: розрахунок евклідової відстані для аналізу особливостей регіонального голосування в Україні на парламентських виборах 1998–2014 рр. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 17 квіт. 2018 р.)*. Чернівці, 2018. С. 77–83.
2. Пархоменко С. Регіональні партії: чи є загроза національній безпеці. Дата оновлення: 31.07.2018. URL: <https://petrimazepa.com/hiddenthreat.html> (дата звернення: 01.12.2019).
3. Ротар Н. Інституціональні чинники формування регіональних політичних режимів. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональний виміри*: зб. матеріалів всеукр. науково-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 12–13 жовт. 2017 р.). Івано-Франківськ, 2017. С. 247–249.
4. Туровский Р. Национализация и регионализация партийных систем: подходы к исследованию. *Полития: анализ, хроника, прогноз*. 2016. № 1(80). С. 162–180.
5. Туровский Р. Электоральное пространство России: от навязчивой национализации к новой регионализации. *Полития: анализ, хроника, прогноз*. 2012. № 3(66). С. 100–120.
6. Угрин Л. Вплив регіональних ідентичностей на політичний процес в Україні. Регіональний вимір політичного процесу в Україні: матеріали міжрегіональної науково-практ. конф. Львів: ЦПД, 2007. С. 4–16.
7. Фесенко В. Партійна система України: чинники формування і трансформація. *Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство*. Київ, 2003. С. 158–165. URL: <https://petrimazepa.com/hiddenthreat.html> (дата звернення: 01.12.2019).
8. Шелемба М. Регіональні політичні партії в контексті дослідження процесу націоналізації (за результатами місцевих виборів 2015 р.). *Грані*. 2019. Вип. 1. С. 78–85.

REFERENCES

1. Ostapec Yu., Manajlo-Prihodko R. Tipovi chi deviantni: rozrahunok evklidovoyi vidstani dlya analizu osoblivostej regionalnogo golosuvannya v Ukrayini na parlamentskih viborah 1998–2014. Rozvitok politichnoyi nauki: yevropejski praktiki ta nacionalni perspektivi: materiali VIII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Chernivci, 17 kvit. 2018 r.). Chernivci, 2018. 77–83[in Ukrainian].
2. Parhomenko S. Regionalni partiyi: chi ye zagroza nacionalnij bezpeci. Data onovlennya: 31.07.2018. Retrieved from: <https://petrimazepa.com/hiddenthreat.html>[in Ukrainian].
3. Rotar N. Institucionalni chinniki formuvannya regionalnih politichnih rezhimiv. Politichni procesi suchasnosti: globalnij ta regionalnij vimiri: zb. materialiv Vseukr. naukovo-prakt. konf. (Ivano-Frankivsk, 12–13 zhovt. 2017 r.). Ivano-Frankivsk, 2017, 247–249[in Ukrainian].
4. Turovskij R. Nacionalizaciya i regionalizaciya partijnyh sistem: podhody k issledovaniyu. Politiya: analiz, hronika, prognoz. 2016. № 1(80), 162–180 [in Russian].
5. Turovskij R. Elektoralnoe prostranstvo Rossii: ot navyazchivoj nacionalizacii k novej regionalizacii. Politiya: analiz, hronika, prognoz. 2012. № 3(66), 100–120[in Russian].
6. Ugrin L. Vpliv regionalnih identichnostej na politichnij proces v Ukrayini. Regionalnij vimir politichnogo procesu v Ukrayini: materiali mizhregionalnoyi naukovo-prakt. konf. Lviv: CPD, 2007, 4–16[in Ukrainian].
7. Fesenko V. Partijna sistema Ukrayini: chinniki formuvannya i transformaciya. Ukrayina – problema identichnosti: lyudina, ekonomika, suspilstvo. Kiyiv, 2003, 158–165. Retrieved from: <https://petrimazepa.com/hiddenthreat.html> [in Ukrainian].
8. Shelemba M. Regionalni politichni partiyi v konteksti doslidzhennya procesu nacionalizaciyi (za rezultatami miscevih viboriv 2015 r.). Grani. 2019. Vip. 1, 78–85[in Ukrainian].